

Eesti tõugu hobuste säilitus- ja aretusprogramm on vastu võetud EHS üldkoosoleku otsusega 07.03.2003 Säreveres. Täiendused ja muudatused eesti tõugu hobuste säilitus- ja aretusprogrammi vastu võetud EHS üldkoosoleku otsustega 16.04.2004 Tartus ja 18.04.2008 Vana-Võidus.

EESTI TÕUGU HOBUSTE TÕURAAMATU PIDAMISE KORD

Eesti tõugu hobuste tõuraamatut (*edaspidi "tõuraamat"*) peab Eesti Hobusekasvatajate Selts (*edaspidi EHS*), kes vastutab sissekannete eest. Tõuraamatut täidetakse ja algdokumente säilitatakse EHS'i kontoris.

Tõuraamatu eeskirjade kohaselt peavad tõuraamatus olema iga hobuse kohta järgmised andmed:

- aretaja ja omaniku nimi ja aadress;
- sünniaeg, sugu, värvus ja märgised;
- individuaalnumber;
- vähemalt neli esivanemate põlvkonda;
- tõuraamatusse sissekandmise ja sissekannete muutuste otsused.
- väljamineku kuupäev ja põhjus;
- kõik teadaolevad jõudluskontrolli tulemused ja aretusväärtuse määramine;
- aretusala näitus ja toimumisaeg;
- tema järglaskond;
- geneetilise ekspertiisi akti number. Sugutäkkudel kohustuslik, teistel soovituslik.

Vajalikud dokumendid tõuraamatusse kandmisel.

1. Paaritustunnistus

Paaritustunnistuse registreeritud vormi väljastab täku pidajale EHS. Täku valdaja täidab ja allkirjastab paaritustunnistuse koheselt peale teostatud paaritust.

Paaritatud mära omanik saab täku valdajalt paaritustunnistuse esimese lehe, mille ta hoiab alles kui tõendust toimunud paarituse kohta. Mära müügi korral antakse paaritustunnistus edasi mära ostjale.

Täku valdaja on kohustatud pidama paaritusnimekirja, kus ta fikseerib toimunud paaritused kronoloogilises järjekorras.

Täku valdaja peab saatma paaritustunnistuse teise lehe ning paaritusnimekirja EHS'i kontoris enne 31. detsembrist.

Paaritustunnistus peab sisaldama:

- mära nime, individuaalnumbri ja/või tõuraamatu numbri;
- täku nime, individuaalnumbri ja/või tõuraamatu numbri;
- paaritusajad;
- võimaluse korral tiinuse kontrolli kuupäeva ja tulemuse;
- mära omaniku nime ja aadressi;
- paarituskoha aadressi;
- täku valdaja nime ja allkirja.

2. Varsa sünnitunnistus

Mära omanik täidab varsa sünnitunnistuse, allkirjastab ning saadab selle EHS'i kontorisse 30 päeva jooksul peale mära varssumist.

Varsa sünnitunnistus peab sisaldama:

- varsa ema nimi, individuaalnumber ja/või tõuraamatu number;
- varsa isa nimi, individuaalnumber ja/või tõuraamatu number;
- mära omanik või omanike esindaja;
- varsa sünniaeg, sugu;
- varsa värvus;
- andmeid tiinuse katkemise või surnultsünni kohta.

3. Identifitseerimisleht

Varsa identifitseerib ning identifitseerimislehte täidab EHS'i poolt volitatud isik varsa ema juures. Vanemate hobuste identifitseerimisel on vajalik omaniku poolt esitada hobuse põlvnemist tõendavad dokumendid. Identifitseerimisleht allkirjastatakse varsa ema või hobuse omaniku (omanike esindaja) poolt. Identifitseerimisleht koostatakse kahes eksemplaris, mille koopia antakse varsa ema või hobuse omanikule. Identifitseerimislehte originaali alusel väljastatakse hobuse pass hiljemalt 6 kuu jooksul peale identifitseerimist.

Identifitseerimislehel peavad sisalduma järgmised andmed hobuse kohta:

- nimi, sünniaeg, sünnikoht, sugu ja tõug;
- omaniku või omanike esindaja nimi ja aadress;
- ema ning isa nimed, individuaalnumbrid ja/või tõuraamatu numbrid;
- ema paaritamise aeg ning paaritustunnistuse number;
- värvus, märgiste kirjeldus ja joonisdiagramm.

4. Registreeritud hobuste identifitseerimisdokument ehk pass

Pass on dokument hobuse päritolu, jõudluse ja identifitseerimise kohta, mis kuulub hobuse juurde ja peab omaniku vahetuse korral hobusega kaasnema. Passi kadumisel tuleb omaniku poolt sellest EHS'i viivitamatult teavitada ning passi koopia väljastatakse kirjaliku avalduse alusel.

Pass väljastatakse hiljemalt kuue kuu jooksul peale hobuse identifitseerimist ning on kohustuslik peale 01.jaanuar 2004.a. sündinud hobustel ja on aluseks hobuse sissekandmisel tõuraamatusse.

Pass sisaldab järgmisi andmeid hobuse kohta:

- passi väljastanud aretusühistu nimi;
- hobuse individuaalnumber;
- hobuse märgistus (*kiip, põletusmärk jms.*);
- hobuse tõug, sünniaeg, sugu, värvus, märgiseid ning joonisdiagramm;
- hobuse ja tema eellaste põlvnemine nelja põlvkonna ulatuses (sh. hobuse vanemate ja vanavanemate nimed, värvused, sünniaastad ning kanded vastavatesse tõuraamatu osadesse);
- ema paaritamisaeg;
- hobuse jõudluskontrolli ja aretusväärtuse andmed, märkmeid hobuse hindamise ja tunnustamise kohta;
- aretuskonkursside ja näituste tulemused;
- aretaja ja omaniku nimed ning aadressid;

Aretusandmete muutmine

Kõik muudatused (värvused, märgised, jõudluskontroll, näituste tulemused, omanikuvahetus jm.) kantakse passi ja tõuraamatusse EHS'i volitatud isiku poolt. Vastavate märgete tegemiseks

esitab hobuse omanik passi EHS'ile. Passis sisalduvate andmete muutmine omaniku poolt on keelatud.

Aretaja-säilitaja kohustused

Aretaja-säilitaja on kohustatud pidama arvestust oma hobuste üle, täitma algarvestuse lehte ja edastama aasta lõpuks andmed karjas olevate hobuste kohta EHS-i kontorisse.

Aretaja-säilitaja vastutab andmete õigsuse eest paaritustunnistusel, varsa sünnitunnistusel ja ka teistel dokumentidel, mida nad täidavad või väljastavad. Kohustus on kontrollida oma hobuse dokumentides sisalduvate andmete õigsust. Ebatäpsete andmete avastamise korral tuleb sellest EHS'i kontorisse viivitamatult teatada ning edastada parandust vajav dokument EHS-i kontorisse. EHS'i volitatud isik viib sisse vajalikud parandused koos märkustega.

Hobuste sündmuste (*omanikuvahetus, kastreerimine, hukkumine jms.*) korral teavitab hobuse omanik või omanike esindaja sellest EHS'i tõuraamatu pidajat 1 kuu jooksul sündmuse toimumisest alates.

Aretaja on kohustatud lubama läbi viia päritolu kindlakstegevaid uuringuid. Ekspertiisi vajadusest, toimumisest ja tulemustest tuleb teavitada EHS-i.

Täku valdaja kohustused

Täku valdaja vastutab nõuetele vastava paarituse (*seemenduse*) läbiviimise ja selle registreerimise eest EHS'is.

Täku valdaja kohustuste hulka kuuluvad:

- paaritustunnistuse täitmine;
- kinnipidamine kõigist täkkude paarituste või seemenduste piirangutest;
- täku elu- ja asukoha muutusest ning tõuaretusest väljalangemise kohta teavitamine EHS'i kontorisse;
- nõustumine nende valduses olevate aretusandmete edastamise ja avaldamisega.

Märgistamise kord

Varsa või vanema hobuse identifitseerimiseks täidetakse identifitseerimisleht (*p.1.3.*). Hobuse esmakordsel registreerimisel antakse talle individuaalnumber, mida edaspidi ei muudeta ning väljastatakse pass.

Peale 01.07.2009 esmakordselt identifitseeritud hobused märgistatakse elektroonilise transponderiga.

Hobused, kellele väljastatakse pass, peavad kandma nime. Nimi peab algama isa esitähga ning lõppema soovitatavalt märadel täishäälikuga, täkkudel kaashäälikuga ning olema eestipärane. EHS'il on õigus nõuda nime muutmist järgmistel põhjustel:

- korduvate nimede kasutamisel tõus;
- põhjendamatult pikkade nimede korral;
- kuulsate hobusenimede kasutamisel.

Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis

Põlvnemisandmete õigsuse geneetiline ekspertiis teostatakse rahvusvaheliselt tunnustatud laboris.

Hobuse põlvnemisandmeid on geneetilise ekspertiisi abil vaja kontrollida, kui:

- mära paaritati/seemendati ühe inna ajal kahe või enama täkuga;
- mära paaritati/seemendati kahe teineteisele järgneva inna ajal mitme täkuga ja varsa sünniaja järgi võivad kaks viimast täkku olla võimalikud isad;
- kui varss on ema juures nõuetekohaselt identifitseerimata.

EHS teostab igal aastal 1% populatsiooni põlvnemise uuringu DNA alusel lähtudes järelvalveameti poolt kinnitatud dokumendist “Põlvnemise õigsuse kontrolli kord juhuslikkuse printsiibi alusel eesti hobuse, tori hobuse, eesti raskeveohobuse ja trakeeni tõus”.

Geneetilise ekspertiisi tulemusena hobuse põlvnemisandmete ebaõigeks osutumise korral kannab proovi võtmise ja tehtud ekspertiisi kulud hobuse omanik.

Kõik täkud, kes on olnud sugulises kasutuses, peavad läbima geneetilise ekspertiisi. Täku geneetilise ekspertiisi kulud kannab täku omanik.

EESTI TÕUGU HOBUSTE TÕURAAMATU JAOTUS

Tõuraamat jaotatakse tõuraamatu põhiosadeks (*eltõuraamat, tõuraamat ja peatõuraamat*) ning lisaks (*register*). Peatõuraamatu ja tõuraamatu osasse kantakse sugulises kasutuses olevad täkud ja märad. Tõuraamatu erinevatesse osadesse kantakse hobused, kes vastavad antud osa nõuetele. Tõuraamatu sissekanne märgitakse ära hobuse passis.

Tõuraamatu põhiosa jaguneb:

- täkkude peatõuraamat ja tõuraamat;
- märade peatõuraamat ja tõuraamat;
- eeltõuraamat.

Tõuraamatu lisana peetakse registrit, kuhu kantakse hobused, kes ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele põlvnemise osas.

Hobuste kandmine tõuraamatu põhiosadesse.

Tõuraamatu põhiosasse kantakse registreeritud hobused, kes põlvnevad sama tõu tõuraamatu põhiosasse kantud vanematest ja on nõuetekohaselt identifitseeritud ning kelle põlvnemine on dokumentaalselt tõestatud.

Täkkude kandmine peatõuraamatusse.

Täkkude kandmisel peatõuraamatusse on õiguspädevateks organiteks hindamis- ja tõukomisjon.

Täku kandmine peatõuraamatusse toimub kõige varem kolmandal eluaastal, kui nimetatud täkk on hindamiskomisjoni poolt hinnatud ja tunnustatud.

Peatõuraamatusse kantakse eesti tõugu täkud:

- kelle puhul on oodata programmis kindlaks määratud eesmärkide saavutamist;
- kelle isa ja ema on kantud peatõuraamatusse;
- täkk peab läbima jõudluskontrolli vastavalt jõudluskontrolli läbiviimise eeskirjadele ning vastama tunnustamiseks vajalikele nõuetele ja saama hindamisel hinnatavate tunnuste osas vähemalt “7” punkti.

Täku, kellel ei ole eeltoodud nõuded täidetud, kuid kes on vajalik genofondi säilitamiseks, võib erandkorras tõuraamatusse kanda tõukomisjoni otsusega.

Täkkude kandmine tõuraamatusse.

Täkkude tõuraamatusse kantakse eesti tõugu täkud:

- kelle ema ja isa on kantud peatõuraamatusse või tõuraamatusse;
- kes ei ole aretuseks tunnustatud;

Märade kandmine peatõuraamatusse.

Märade peatõuraamatusse kantakse sugulises kasutuses olevad märad:

- kelle isa ja ema on kantud peatõuraamatusse;
- kes hindamisel on saavutanud hinnatavate tunnuste osas vähemalt “6” punkti;

Mära, kes ei vasta eelnevatele nõuetele, kuid kellelt on saadud vähemalt kaks väga hea hinnanguga ning tõule vajalikku järglast, võib hindamiskomisjoni otsusega kanda peatõuraamatusse.

Märade kandmine tõuraamatusse.

Märade tõuraamatusse kantakse sugulises kasutuses olevad märad, kelle isa ja ema on kantud peatõuraamatusse või tõuraamatusse ning kes ise on hinnatud tõuraamatusse kandmisel.

Eeltõuraamat.

Eeltõuraamatusse kantakse peatõuraamatu ja tõuraamatu märade järglased, kes on saadud peatõuraamatu ja tõuraamatu täkkudest. Eeltõuraamatusse kande teostamine toimub hobuse registreerimisel, kui on täidetud tõuraamatu põhiosa nõuded põlvnemise osas.

Tõuraamatu lisa ehk register.

Registrisse kantakse registreeritud hobused, kes kuuluvad samasse populatsiooni, on nõuetekohaselt identifitseeritud ja hinnatud programmi alusel, kuid kelle põlvnemine ei vasta tõuraamatu põhiosa nõuetele. Tõuraamatu lisa ehk register jaguneb kaheks: register A ja register B.

Register A

Registrisse A kantakse märad ja nende järglased, kes on sündinud enne 01.04.2003.a., kuuluvad samasse populatsiooni, kuid keda ei saa kanda käesoleva programmi alusel tõuraamatu põhiosasse.

Hobune, kelle ema ja emaema on kantud tõuraamatu lisaossa Register A ja mõlemad vanaisad on kantud tõuraamatu põhiosasse, on tõupuhas ja sobilik järglasena kandmiseks eeltõuraamatusse.

Register B

Eesti tõugu hobuste tõuraamatu B-registrisse kantakse kõik hobused, kes ei ole saadud vastavalt käesolevale programmile, kuid on tõutüübilised ning põlvnevad ema poolt tõuraamatu põhiosasse või registrisse A kantud märadest. Need hobused ei võta osa aretusprogrammist.

Hindamata täkkude ja märade kandmine tõuraamatusse.

Täkkud ja märad, kelle karjast väljaminek toimub enne hindamist ja/või järglase registreerimist, võidakse kanda tõuraamatusse tõestatud põlvnemise alusel.

Sissekannete muutmine.

Juhul kui selgub, et hobuse sissekanne tõuraamatu vastavasse osasse on toimunud valede või puudulike põlvnemisandmete või muude tunnuste alusel, tuleb sisse viia kannete muudatused.